

den smältande glaciärens syjunta

I SAJAMA I BOLIVIA SER BYBORNA HUR ISTÄCKET PÅ DERAS GLACIÄR VANDRAR ALLT HÖGRE UPP. DEN SMÄLTER. BYNS KVINNOR TOG FRÅGAN I EGNA HÄNDER. DET SOM BÖRjade SOM EN KAMP MOT KLIMATFÖRÄNDRINGAR HAR OCKSÅ BLIVIT ETT VAPEN FÖR JÄMSTÄLLDHET.

TEXT: MARIA HAGSTRÖM
BILD: MARTINA HOLMBERG

Glaciären Sajama är helig. Människorna som lever kring dess fot, omgiven av slätter med torra grästovor formade som små bollar, ser den som en besjälad bergskropp som bevarar harmoni mellan människa och natur. Men den harmonin har sedan länge störts – glaciären smälter.

– När jag var liten gick snötäcket ända ner till glaciärens fot, nu är det uppe vid toppen, säger Rosenda Perez och pekar genom bilrutan mot Bolivias högsta berg, en sedan länge slocknad vulkan som idag förser byborna runt glaciären med kristallklart vatten.

– Det oroar mig, det oroar oss alla. Allt vatten vi har, det som vi använder för att laga mat, dricka, diska och tvätta oss med – det kommer från glaciären. Vad händer när det tar slut?

För ett par år sedan hade hon aldrig hört ordet »klimatförändringar«. Idag driver hon en hantverksföre-

»med ökad kunskap kan vi föreslå förändringar i våra byar, då lyssnar människor på oss.«

ROSENDA PEREZ

ning i grannbyn, som förutom att säkra medlemmarnas försörjning, också har blivit en plattform för att påverka samhället de lever i.

– Förr hade vi säsonger med ett stabilt klimat, vi visste när det skulle regna. Men titta nu, det är sol och klar himmel och det är inte vanligt den här tiden på året. Vi märker att klimatet förändras. Inget är som det var tidigare, säger Rosenda Perez, som levit hela sitt liv 4 200 meter över havet i en by i Sajama nationalpark.

I byn, med samma namn som glaciären, betar lamor och alpackor. Här är luften syrefattig och kyliga vindar sveper över den dammiga marken och får plåttaken att skramla till ibland. Emiliana Laura drar sjalen runt kroppen. På huvudet har hon en stickad hatt i orange nyans, till det matchande väst tillverkad i byns lokala hantverksförening. Den startade Emiliana Laura när hon insåg att klimatförändringarna påverkade produktionen av lamaull. Högre temperatur och större vädervariationer hade förändrat växtlighetens förutsättningar och därmed lamornas mat, kvaliteten på ullens försämrades. Men genom att tillverka kläder av ull kunde de få mer betalt. Det som började som en förening för att kunna försörja sig har lett till att byns kvinnor har organiserat sig, krävt mer respekt och fått större möjlighet att påverka samhället de lever i.

Emiliana Laura tvingades börja jobba redan som 15-åring, när hennes pappa dog. Medan hennes äldre bror fortsatte studera begav hon sig till huvudstaden La Paz.

– Jag var tvungen att arbeta så att jag och min mamma skulle klara oss. Jag jobbade som barnflicka

SAJAMA.

Den tropiska glaciären Sajama är den högsta punkten i Bolivia: 6 542 meter över havet. Den är mycket känslig för klimatförändringar och minskar med accelererande fart för varje år som går. Glaciären har tappat mer än halva istäcket de senaste 15 åren.

och sålde saker i södra La Paz, överklassens del av stan. Jag gick inte i skolan, men jag lärde mig skriva och läsa via kyrkan, berättar hon.

När hon några år senare flyttade tillbaka såg hon samhället med nya ögon. Hon engagerade sig i den då enda tillåtna lokala kvinnoföreningen, en mammapgrupp, och försökte bland annat lära de andra att läsa och skriva på spanska. Enligt normen och traditionen skulle kvinnan hålla sig till familjen och Emiliana Laura mötte motstånd från en del män. När hon många år senare startade hantverksföreningen Association de Mujeres Artesanas var en del familjer emot det. Men hantverksföreningen har gjort att kvinnorna idag är mer delaktiga i beslut, för om de vill förändra något kan de gå samman, de vågar tycka till och har blivit starkare. Framförallt har de engagerat sig i vattenfrågan – hur de ska göra för att klara vattenbristen i framtiden. Men också hur de kan försörja sig på turismen, frågor som rör barnens utbildning och vilka grödor som ska odlas i nationalparken. Det ökande inflytandet beror delvis på att byn är beroende av föreningen, den är viktig för dess överlevnad. Det är tack vare den många familjer idag klarar sig ekonomiskt.

Efter Emiliana Lauras många år av arbete och engagemang utsågs hon 2012 till det högsta ämbetet en kvinna kan få i nationalparken: Mama Tamani. Det var många år tidigare hon hade börjat inse problem med klimatet, inte långt efter att hon som ung återvänt till Sajama, men det var nu i egenskap av Tamani hon kunde göra något stort för att få byn att jobba mot klimatförändringar. Hon tog initiativ till ett internationellt

klimatemöte i Sajama. Människor boende i andra andiska nationalparker i Chile och Peru bjöds in att delta, samt miljöorganisationer och statliga myndigheter.

Emiliana Laura hade sett att många saknade kunskap och information om riskerna. Det märkte hon tydligt när skalv från en kraftig jordbävning i Chile nådde ända till Sajama några månader innan klimatmötet. Väggarna i husen skallrade och marken skälvde. Det hade aldrig hänt dem tidigare. Chiles jordbävningar brukar inte nå den här altituden. Byborna blev rädda och förstod inte vad som hände, barnen grät, oron spred sig och många började prata om ett straff från Gud.

– Jag kommer ihåg det starkt. Folk behövde få veta vad som händer och varför. Precis som det saknades kunskap om jordbävningar behövdes mer information om klimatkriser, klimatförändringar och vad vi kan göra åt dem.

Nationalparkens befolkning har nu mer kunskap om klimatet, och det är kvinnorna som är mest engagerade. Det är de som flera gånger varje dag påminns om vattnets betydelse – när de lagar mat och när de rengör barnen. Det är också de som enligt Emiliana Laura uppskattar mest att de har kranar i hemmen och toaletter. De värnar om vattnet och försöker påverka andra bybor att spara på det. Därför har förvaltningen av vatten uppvärderats i byn och med hjälp av miljöorganisationen Agua Sustentable har bland annat bevattningssystem och vattenpumpar installerats för att ta tillvara på vattnet i marken och från regnet.

Agua Sustentable har också startat ett kvinno- och klimatprojekt för att öka kunskapen om klimatföränd-

ringar i fattiga regioner, stärka kvinnor och ge dem större möjlighet till inflytande. 20 kvinnor är med i projektet, de kommer från olika klimatzoner i Bolivia – allt från högland till lågland, från Andernas kyliga klimat till tropisk värme i Amazonas. Sajama nationalpark representeras av Rosenda Perez.

– Jag vill vara en del av projektet för att lära mig mer och byta erfarenheter och idéer med andra kvinnor. Och veta vad som pågår i olika delar av landet. Det jag lär mig för jag vidare till andra kvinnor. Med ökad kunskap kan vi föreslå förändringar i våra byar, då lyssnar människor på oss, säger Rosenda Perez.

Det är på hantverksföreningen, som Rosenda Perez startat i grannbyn Curahuara de Carangas, hon för vidare sin kunskap om klimatet. Medan vävstolarnas trampor går upp och ner när de tillverkar byxor, tröjor, vantar och sjalar tar klimatkommunikationerna plats.

– Vi vet inte hur klimatförändringar ska påverka oss i framtiden. Men vi måste vara förberedda. Vi kan inte själva stoppa utvecklingen, men vi gör vad vi kan för att klara av den.

Bolivias regering har varit bland de mest aktiva i kampen mot klimatförändringar, och de trycker på för mer radikala, och mindre kapitalistvänliga, globala överenskommelser.